

Εκπαιδευτικό έργο με την ταινία

«Μπαλκόνι» αποκαλούνται οι Λιγκιάδες, ένα χωριό της βόρειας Ελλάδας, για την πανέμορφη θέα του. Όμως το ειδυλλιακό αυτό τοπίο υπήρξε ο τόπος μιας σφαγής, ελάχιστα γνωστής ακόμα και σήμερα στη Γερμανία. Στις 3 Οκτωβρίου 1943, οι Γερμανοί κατακτητές δολοφόνησαν ογδόντα δύο κατοίκους του χωριού, κυρίως παιδιά, γυναίκες και ηλικιωμένους, και πυρπόλησαν σχεδόν όλα τα σπίτια τους. Επρόκειτο για τα μέτρα εξιλέωσης, όπως αποκαλούσαν τα αντίποινα, για τον διοικητή συντάγματος της Ορεινής Μεραρχίας Γιόζεφ Ζάλμινγκερ, που είχε θανατωθεί λίγες ημέρες νωρίτερα σε ενέδρα ανταρτών. Οι απόγονοι των θυμάτων με κόπο και μόχθο ξαναέχτισαν το χωριό τους. Ουδέποτε έλαβαν βοήθεια για την ανοικοδόμηση από τη Γερμανία. Κανένας Γερμανός στρατιώτης δεν τιμωρήθηκε για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν στους Λιγκιάδες.

Ο σκηνοθέτης του ντοκιμαντέρ κατάγεται από τους Λιγκιάδες. Ο Κρίστοφ Σμινκ-Γκούσταβους, ιστορικός του δικαίου, ο οποίος πραγματοποίησε έρευνα για τη σφαγή πριν από τρεις δεκαετίες, τώρα μας ξεναγεί στην ταινία. Σε αυτήν, οι μεταγενέστεροι ακούν τις μαρτυρίες των επιζώντων συχνά για πρώτη φορά. Πρόκειται για ντοκουμέντα πένθους με φόντο ένα συλλογικό τραύμα, ντοκουμέντα που καθιστούν ορατή την άρνηση της Γερμανίας να αναμετρηθεί με το παρελθόν της και να επανορθώσει.

Δοκιμαστικές προβολές της ταινίας ΤΟ ΜΠΑΛΚΟΝΙ στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου

σε μορφή συντομευμένη από τον σκηνοθέτη
Αθήνα, 2020, 43 λεπτά, ελληνικά με γερμανικούς υπότιτλους

Πρόσβαση στην ταινία: στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Πολιτικής Παιδείας (bpb): [Bundeszentrale für politische Bildung](#) / ή μέσω του σωματείου: [Zum Film DER BALKON](#)

Πρόσβαση με διαδικτυακή σύνδεση μέσω του συνδέσμου:

<https://www.bpb.de/mediathek/video/515302/der-balkon/> και μέσω RfG: <https://respekt-fuer-griechenland.de/?p=6433>

Πλαίσιο εκκίνησης

Στη Γερμανία, η κατοχή και το γερμανικό πολεμικό χρέος έναντι της Ελλάδας αποσιωπήθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, τόσο τα εγκλήματα πολέμου που διαπράχθηκαν σε βάρος του άμαχου πληθυσμού, όσο και η καταστροφή και καταλήστευση της χώρας εξακολουθούν να είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστα. Στόχος της πρωτοβουλίας Σεβασμός για την Ελλάδα (Respekt für Griechenland e.V.) είναι να μετριάσει το υπάρχον κενό μνήμης. Συνδράμοντας σε αυτό, μαζί με τους εταίρους συνεργασίας προβάλλουμε την ταινία ως ταινία μεγάλου μήκους σε δημόσιους χώρους και προωθούμε το εκπαιδευτικό έργο με τη συντομευμένη μορφή της σε σχολεία, στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών δράσεων για τους νέους και της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Δοκιμαστικές προβολές της ταινίας ΤΟ ΜΠΑΛΚΟΝΙ (φθινόπωρο 2020 έως τις αρχές 2023)

Αρχίσαμε να δουλεύουμε με την ταινία το φθινόπωρο του 2020 σε επτά σχολεία της Ρηνανίας-Παλατινάτου με έντεκα μαθησιακές ομάδες, ακριβώς πριν το πρώτο μεγάλο κύμα κορωνοϊού. (*Bettina Münch-Rosenthal: Η χρήση της ταινίας «Το Μπαλκόνι» στο μάθημα ως πρακτικό παράδειγμα*). Στο: *SchVw He/RP 2/2023. Πρόσβαση μέσω: bertram.guentsch@wolterskluwer.com*). Η κατά γενική ομολογία θετική ανταπόκριση μας ενθάρρυνε να διευρύνουμε τις δοκιμαστικές προβολές και σε άλλα ομόσπονδα κρατίδια. Μέχρι τον Ιανουάριο του 2023, και παρά τα εμπόδια λόγω πανδημίας, 35 συνολικά εκπαιδευτικοί σε 53 ομάδες μαθητών από 29 σχολεία σε 8 ομόσπονδα κρατίδια δούλεψαν με την ταινία. Η Βάδη-Βυρτεμβέργη σημείωσε τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων, ακολουθούμενη από τη Ρηνανία-Παλατινάτο και την Έσση. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν έντεκα εκδηλώσεις στην εκπαίδευση εφήβων και ενηλίκων κατά τη διάρκεια των δοκιμαστικών προβολών.

Συνοδευτικό υλικό ως πρόταση για διδάσκοντες και διδασκόμενους

Η δουλειά με την ταινία στα σχολεία πλαισιώνεται από συνοδευτικό υλικό που καταρτίστηκε από ομάδα εργασίας του RfG σε συνεργασία με εμπειρογνώμονες. Κατά τη διάρκεια των δοκιμαστικών προβολών, το υλικό ανανεωνόταν συνεχώς με τη συμβολή του διδακτικού προσωπικού και των μαθητών. Με βάση τη σφαγή του άμαχου πληθυσμού στους Λιγκιάδες, περιλαμβάνει τεκμήρια, έγγραφα και φωτογραφίες με στόχο την ιστορική της ένταξη, καθώς και διδακτικές/μεθοδολογικές προτάσεις για την προετοιμασία της παρακολούθησης της ταινίας και την εκ των υστέρων αξιοποίησή της. Το υλικό βασίζεται σε αναμενόμενες και σε όντως τεθείσες ερωτήσεις από διδάσκοντες και μαθητές. Λόγω του ασυνήθιστου θέματος, το υλικό αποτέλεσε απαραίτητο βοήθημα για την πλειονότητα των συμμετεχόντων. Δεν θα πρέπει να εκπλήσσει το γεγονός ότι η πλειονότητα τόσο του διδακτικού προσωπικού όσο και των μαθητών γνωρίζει ελάχιστα ή και τίποτα για τα εγκλήματα πολέμου που διέπραξαν οι Γερμανοί στην Ελλάδα. Μέχρι και σήμερα ακόμα, το θέμα δεν ήταν παρόν στη συλλογική μνήμη των Γερμανών. Πώς θα μπορούσε άλλωστε να έχει απασχολήσει τους διδάσκοντες και τους διδασκόμενους στη πλειονότητά τους;

Περιεχόμενα του συνοδευτικού υλικού

- 1 Σχετικά με τη σφαγή στους Λιγκιάδες
- 2 Προετοιμασία για την προβολή της ταινίας
- 3 Προβολή της ταινίας και επακόλουθη αξιολόγηση
- 4 Οι δράστες
- 5 Αντίσταση στην Ελλάδα και η στήριξή της από Γερμανούς
- 6 Μνήμη, επεξεργασία, επανόρθωση με καθυστέρηση
- 7 Συνέπειες της κατοχής για την Ελλάδα και τους κατοίκους της
- 8 Ο εκτοπισμός των Ελλήνων Εβραίων
- 9 Η κατοχή της Ελλάδας σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη

Το συνοδευτικό υλικό περιλαμβάνει 37 έγγραφα, εύληπτα διαρθρωμένα, αριθμημένα και περιεκτικά σχολιασμένα. [Begleitmaterial zum Film Der Balkon von Respekt für Griechenland e.V. \(Τελευταία ενημέρωση Οκτώβριος 2023\)](#). Απευθείας πρόσβαση σε επιλεγμένο συνοδευτικό υλικό μέσω του συνδέσμου της bpb: <https://www.bpb.de/themen/nationalsozialismus-zweiter-weltkrieg/541104/begleitmaterial-zu-der-balkon/>

Ανταπόκριση και αποτελέσματα

Παρέχονται γραπτές αξιολογήσεις - κυρίως με βάση ένα ερωτηματολόγιο του RfG - 36 διδασκόντων από 28 σχολεία, καθώς επίσης και οι συμπληρωματικές εκθέσεις από μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών σχετικά με το μάθημά τους και την ανταπόκριση στην ταινία από την μαθησιακή ομάδα. Λάβαμε γραπτές απαντήσεις σε προκαθορισμένες ερωτήσεις από 150 μαθητές και μαθήτριες, σε μεμονωμένες περιπτώσεις δε εκτεταμένες τοποθετήσεις. Η αξιολόγηση αυτού του υλικού δείχνει:

- Όλοι οι διδάσκοντες συνιστούν την ταινία για μαθήματα με εφήβους.
- Το διδακτικό προσωπικό εκτιμά ως υψηλή την ίδια πρόσκτηση γνώσεων από την ταινία.
- Το συνοδευτικό υλικό αξιολογείται σταθερά ως υποβοηθητικό για το μάθημα.
- Οι μαρτυρίες συγχρόνων της σφαγή προκαλούν έντονα συναισθήματα στους εφήβους, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν σε ζωηρές συζητήσεις επί του γνωστικού περιεχομένου.
- Με αφετηρία την ταινία οι έφηβοι αναζητούν απαντήσεις σε υπαρξιακά και πολιτικά ερωτήματα. Πώς οι άνθρωποι γίνονται δολοφόνοι; Πώς μπορούν να αποτραπούν παρόμοια εγκλήματα;
- Η ταινία ενισχύει την εκτίμηση απέναντι στη δημοκρατία και την ταύτιση με τη σημερινή, διαφορετική Γερμανία.
- Το ανεξόφλητο πολεμικό χρέος, καθώς και υφιστάμενες ηθικές και υλικές υποχρεώσεις προς την Ελλάδα αποτέλεσαν αντικείμενο ζωηρών συζητήσεων και αντιπαραθέσεων.
- Η ενασχόληση με την ταινία αποτέλεσε έναυσμα για πολλές ομάδες μαθητών για περαιτέρω ενασχόληση με το θέμα.

Έκθεση εμπειριών

Μια λεπτομερής τελική έκθεση σχετικά με τις δοκιμαστικές προβολές της ταινίας είναι διαθέσιμη. Περιλαμβάνει δεκατρείς τοποθετήσεις από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, ενώ συνιστά κάτι πολύ περισσότερο από την αξιολόγηση των απαντήσεων σε προκαθορισμένες ερωτήσεις. Περιέχει εισηγήσεις εκπαιδευτικών και μαθητών σχετικά με τις διαφορετικές προϋποθέσεις αξιοποίησης - από ένα μάθημα δυο διδακτικών ωρών και μια διδακτική ενότητα διάρκειας αρκετών ωρών έως μια σειρά μαθημάτων διάρκειας αρκετών εβδομάδων. Επίσης περιέχει περιπτωσιολογικές μελέτες πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα καθώς και περιγραφή έργων - όπως για την εκπόνηση ενός βοηθήματος πλοήγησης για την ταινία, την αξιοποίησή της στο πλαίσιο άλλων μαθησιακών ομάδων μέσω οδηγών μαθητή ή τη συνάντηση μαθητών στην Αθήνα. Κατά γενική ομολογία, η ταινία ενδείκνυται για έφηβους από την 1η λυκείου και άνω. Στο πλαίσιο μικρών ομάδων, η ταινία είναι κατ' εξαίρεση κατάλληλη και για έφηβους της 3ης γυμνασίου. Εκτός από το μάθημα ιστορίας και πολιτικής αγωγής, η ταινία προβλήθηκε στο μάθημα των γερμανικών και σε διάφορες ομάδες εργασίας.

[Erfahrungsbericht von Respekt für Griechenland e.V. zur Bildungsarbeit mit dem Film Der Balkon](#)
(τελευταία ενημέρωση Μάρτιος 2023)

Επιθυμητοί στόχοι

- Η έκθεση σχετικά με τη δοκιμαστική χρήση της ταινίας να ωθήσει περισσότερους εκπαιδευτικούς καθώς και άλλους παιδαγωγούς στην αξιοποίηση της ταινίας, διευκολύνοντάς τους συνάμα στην διαμεσολάβηση του περιεχομένου.
- Να συμβάλει προκειμένου να διασφαλιστεί η συμπερίληψη της γερμανικής κατοχής της Ελλάδας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην επίσημη εκπαιδευτική πολιτική.
- Να καταστήσει σαφές ότι οι νέοι αναμφίβολα ενδιαφέρονται για το ναζιστικό παρελθόν και τις συνέπειές του μέχρι σήμερα.

Θετική ανταπόκριση

Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Πολιτικής Παιδείας (bpb) απέκτησε την άδεια εκμετάλλευσης της ταινίας DER BALKON (Το Μπαλκόνι) από τον σκηνοθέτη το 2023 και έκτοτε πρόσθεσε την ταινία στη βιβλιοθήκη πολυμέσων της (βλ. Πρόσβαση στην ταινία, σελ. 2), όπου υπάρχει σύνδεσμος που οδηγεί στο συνοδευτικό υλικό και στην έκθεση εμπειριών στον ιστότοπο του RfG. Επιπλέον, η bpb έχει εγκαταστήσει διαδικτυακό σύνδεσμο με ορισμένες δημοσιεύσεις απευθείας στον ιστότοπό της.

Μετά τη Ρηνανία-Παλατινάτο (2020), το Κρατιδιακό Κέντρο Μέσων Ενημέρωσης της Βάδης-Βυρτεμβέργης (2023) έχει επίσης αγοράσει την ταινία για τη δική του βιβλιοθήκη πολυμέσων Sesam-Mediathek και έχει συνδέσει το συνοδευτικό υλικό με τον ιστότοπο του RfG.

Σχετικά με την προβολή της ταινίας

Προετοιμασία της παρακολούθησης: Με την παρουσίαση PowerPoint: "To balkoni"- [Powerpoint-Präsentation: „To balkoni“- Der Balkon](#) (6 διαφάνειες) της Gundula Caspary ή με άλλο υλικό (βλ. συνοδευτικό υλικό [2.2-2.3](#)). Συνιστάται, αν και δεν είναι πάντα εφικτό, να προηγηθεί ένα εισαγωγικό μάθημα πάνω στο θέμα. Σε περίπτωση που η διάρκεια του μαθήματος καλύπτει μόνο δυο διδακτικές ώρες, η εισαγωγή θα πρέπει να είναι σύντομη, ακόμη και αν υπάρχουν πολλά ακόμη να λεχθούν, διαφορετικά ο χρόνος για τη συζήτηση που θα ακολουθήσει θα είναι πολύ περιορισμένος. Οι νέοι θα πρέπει να γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι οι αυτόπτες μάρτυρες στην ταινία δίνουν μια σαφή και παραστατική περιγραφή της σφαγής στους Λιγκιάδες.

Προβολή (43 λεπτά): Με ή χωρίς σημειώσεις των μαθητών πάνω στις σκέψεις τους κατά τη διάρκεια της προβολής ή πάνω σε λίγες προκαθορισμένες ερωτήσεις. Ένα βοήθημα πλοήγησης ([Navigationshilfe](#)), που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές και ο σύμβουλος καθηγητής Lars Limbach, επιτρέπει την προβολή μόνο αποσπασμάτων από την ταινία ή την επανάληψη συγκεκριμένων σκηνών.

Επόμενα βήματα: Υπάρχουν πολλές μορφές «βέλτιστης πρακτικής» σε σχέση με την ταινία, όπως διαπιστώθηκε κατά τις δοκιμαστικές προβολές της. Κεφαλαιώδους σημασίας είναι μόνον η συζήτηση αμέσως μετά την ταινία, σε καμία περίπτωση ως εκδήλωση μεγάλης κλίμακας, για παράδειγμα σε μια αίθουσα με εξωτερικούς ομιλητές, αλλά στο οικείο περιβάλλον μιας ομάδας μαθητών, στην οποία διδάσκοντες και νέοι γνωρίζονται μεταξύ τους. Προετοιμασμένες «Ερωτήσεις προς τους νέους» (βλ. συνοδευτικό υλικό αρ. [3.2 / 3.3](#)), οι οποίες έχουν αποδειχθεί παραγωγικές, μπορούν να βοηθήσουν στη διεξαγωγή μιας ανοικτής και ταυτόχρονα δομημένης συζήτησης.

Διδασκόμενοι και διδάσκοντες με προσωπική σχέση με την Ελλάδα

Αρκετοί εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι οι ελληνικής καταγωγής μαθητές και μαθήτριες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα του μαθήματος. Αυτό δεν αποτελεί μεν έκπληξη, είναι ωστόσο σημαντικό. Για αυτούς τους μαθητές ήταν προφανώς μια νέα και πολύτιμη εμπειρία το γεγονός ότι το σχολείο τους αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στα δεινά που προκλήθηκαν στους προγόνους τους από τους Γερμανούς. Ταυτόχρονα, όμως, η ταινία πυροδότησε και σύνθετα συναισθήματα, καθώς πολλοί εξ αυτών θεωρούν τους εαυτούς τους συγχρόνως Έλληνες και Γερμανούς. Μια μαθήτρια από το Ντάρμστατ περιγράφει τα αντικρουόμενα αισθήματά της: «Ένα αίσθημα πόνου στην καρδιά μου, επειδή είναι η μία μου πατρίδα που κηλιδώνει την άλλη μου πατρίδα».

Σε ένα ευρωπαϊκό σχολείο στο Βερολίνο όπου διδάσκεται η ελληνική γλώσσα, η ενασχόληση με την ταινία, σύμφωνα με την εκπαιδευτικό που διοργάνωσε την προβολή της, βοήθησε τους Έλληνες μαθητές να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση (βλ. [Erfahrungsbericht C3](#)).

Περίπου το ένα τέταρτο των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στις δοκιμαστικές προβολές της ταινίας είχαν προσωπική, αν και όχι απαραίτητα βιογραφική σύνδεση με την Ελλάδα. Ήταν ήδη περισσότερο ή λιγότερο εξοικειωμένοι με το θέμα και ήθελαν να σπάσουν τη σιωπή σχετικά με τη βάνουση άσκηση εξουσίας από τους Γερμανούς κατά των Ελλήνων στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Χτίζοντας εμπιστοσύνη στο πλαίσιο ανταλλαγής νέων μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας (βλ. [Erfahrungsbericht E3](#))

«Τη μεγαλύτερη εντύπωση σε μένα προσωπικά, αλλά πιθανώς και σε όλη την ομάδα, προξένησε η επίσκεψή μας στο μαρτυρικό χωριό των Λιγκιάδων. Το ντοκιμαντέρ ΤΟ ΜΠΑΛΚΟΝΙ προκάλεσε σε όλους μας πόνο και οργή. Ως Ελληνίδα, ήμουν εξοικειωμένη με τις περισσότερες ιστορίες θανάτου και καταστροφής κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και για να είμαι ειλικρινής, εξακολουθούσα να τρέφω κάποια μνησικακία ενάντια στη χώρα των Γερμανών δραστών. Όταν όμως είδα τις αντιδράσεις των Γερμανών μελών της ομάδας, η στάση μου άλλαξε ριζικά. Έβλεπα τους νέους φίλους μου να κλαίνε, να θλιβονται και να θυμώνουν καθώς μάθαιναν τι ακριβώς είχε συμβεί εκεί. Στις πολλές συζητήσεις που ακολούθησαν, συνειδητοποίησα πόσο κοντά είμαστε και πόσο παρόμοια σκεφτόμαστε για το επώδυνο παρελθόν». (Αναφορά της Άννας-Μαρίας Τακαλιού, 2022 συντομευμένη)

Στο έργο «Εκπαιδευτικές δράσεις με την ταινία Το μπαλκόνι» συμμετείχαν από την πλευρά της πρωτοβουλίας Σεβασμός για την Ελλάδα οι:

- Rotraut Bieg-Brentzel, Dr. phil., StR. i.R.
- Carl Christian von Braunmühl, Dr.
- Karin Eckermann, Dr. phil., StDiR. i.R.
- Ulli Jossner, εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος, παραγωγός
- Andreas Poltermann, Dr. phil., πρώην διευθυντής του Ιδρύματος Heinrich Böll στο Βελγιάδι
- Hilde Schramm, Dr. phil. habil., εκπαιδευτική σύμβουλος, κοινωνιολόγος, παιδαγωγός

Πρόσβαση στη ταινία
Το Μπαλκόνι

Συνοδευτικό υλικό

Έκθεση εμπειριών

